Наше Слово

УКРАЇНСЬКИЙ ТИЖНЕВИК
TYGODNIK UKRAIŃSKI
UKRAINIAN WEEKLY

Рік LXIX № 44 (3507) Варшава, 3 листопада 2024 року, Ціна / Cena 5 zł (vat = 8%) INDEKS 366609 ISSN 0027-8254 Інтернет-версія газети nasze-slowo.pl

Олександра Гнатюк і Ярослав Сирник отримали звання професорів від президента. с. 5

Пластуни зібралися в Перемишлі на Крайовий з'їзд. с. 8

45 років УГКЦ в Ольштині. с. 12

ISSN 027-8254
9 770027 825245 44

eprasa.pl dad7ce1c55

АНАЛІТИКА

Антон ДРОБОВИЧ
голова Українського інституту національної пам'яті
З сайту «Європейська правда» (eurointegration.com.ua)

Тиск замість порозуміння: чому Польща не зацікавлена у компромісі з Україною щодо історії

Останніми місяцями важко було не помітити, як змінилася риторика Польщі щодо України. Шпальти провідних українських та польських видань рясніли різкими цитатами польських політиків, які вимагали історичної справедливості, порозуміння та дозволів на проведення досліджень та ексгумацій жертв Волинської трагедії.

Антон Дробович. Фото з архіву «НС»

А деякі міжнародники заговорили про те, що сусіди дійсно можуть спробувати заблокувати чи сповільнити євроінтеграцію України, якщо наше суспільство і політикум не підуть на поступки в історичних питаннях.

І хоча повноцінно та докладно ніхто з власників високих кабінетів країни над Віслою не описав, про які саме поступки йдеться, але може виявитися, що **до змісту такої домовленості ніхто насправді й не зацікавлений переходити.**

Політики проти істориків

Вочевидь, у міждержавних відносинах, а тим більше між близькими країнами-сусідами історія ніколи не буде просто історією, але завжди матиме політичне забарвлення чи присмак.

Втім, це не означає, що слід відмовлятися від діалогу та гармонізації історичних політик держав для зменшення напруги між народами та недопущення конфліктності в майбутньому. Так, ця справа не є простою, і щодо 100% питань порозуміння досягти не вийде, адже завжди різні суспільства матимуть різні погляди на певні події, певних постатей і певні періоди, але мета така точно має бути присутня.

У наших стосунках із поляками до таких складних тем належать події початку XX століття, міжвоєнного періоду та найгостріша, напевно, тема – Волинська трагедія. При цьому йдеться не тільки про кваліфікацію подій етнічного протистояння українських та польських повстанських організацій 1943-1945 років, а й про передумови конфлікту, визначення кількості жертв і навіть процедури й порядок сучасного їх пошанування.

У практичному вимірі вся ця історія має щонайменше п'ять форм міждержавної взаємодії:

– дії на найвищому політичному рівні (міждержавні комісії з порозуміння, відомчі робочі групи, створення і прийняття рамкових документів щодо кваліфікації подій минулого та означення спільного бачення співпраці та майбутнього);

– діяльність фахових експертних середовищ для забезпечення здорового історичного та культурного діалогу;

– проведення досліджень місць поховань, злочинів та вбивств;

– проведення (за потреби) ексгумацій та перепоховань;

– облаштування місць пам'яті за допомогою встановлення табличок, пам'ятних знаків, пам'ятників чи меморіалів або реалізація сучасних практик живої пам'яті.

Усі ці форми співпраці мають відбуватися на підставі законодавства кожної з країн і на базі рамкової Угоди між Урядом України і Урядом Республіки Польща про збереження місць пам'яті і поховання жертв війни та політичних репресій від 1994 року.

Важливо зауважити, що всі з перелічених процедур потребують дуже ретельного фахового опрацювання, дослідження архівів, свідчень, залучення істориків, культурологів, археологів, фахівців із проведення пошукових робіт, комунікацій, а часом і криміналістів та судмедекспертів.

Відтак це сфера, де першу скрипку завжди мають грати не політики, а фахівці. Принаймні, якщо на меті є саме розуміння подій, розв'язання складних питань та пошанування загиблих.

Але, як ми можемо судити з польського медійного простору останнього часу, більшість заяв та резонансних коментарів робили саме політики різного рівня (не історики, не фахівці у поховальній справі, не архівісти), та ще й не щодо цілого комплексу проблемних питань, а вибірково, щодо дуже специфічного напрямку – пошукових робіт та ексгумацій.

Прикметно, що ця тема практично завжди викликає увагу публіки, адже є однією з найбільш чутливих, бо стосується насильства над невинними та переміщення людських останків. Що цікаво, то це те, що більшість політичних заяв щодо цих тем взагалі не містили жодної конкретики щодо розташування таких місць чи окреслення процедур догляду за ними.

eprasa.pl dad7ce1c55

Водночас для цієї теми стало типовим акцентування саме на етичному вимірі питання, що, мовляв, забороняти ексгумації неетично.

Окремі коментатори в екзальтованості заяв вийшли взагалі за межі здорового глузду, заявляючи буквально, що в Україні польські «кістки валяються по полях, ровах та криницях Волині та Галичини». Це при тому, що жодних прикладів таких місць коментатори не наводять, а при цьому, за офіційними даними Українського інституту національної пам'яті, абсолютна більшість відомих польських місць пам'яті в Україні (навіть нелегальних) має опоряджені могили, пам'ятні знаки чи принаймні хрести (а невідомі поховання не можна одразу ексгумувати, як пропонують численні коментатори, адже їх спочатку треба знайти і дослідити).

Усе це змушує визнати, що формат відносин, який вибудовується довкола загальних нефахових заяв, не свідчить про бажання налагодити нормальний діалог чи досягти поступу в питаннях історичних.

Такі факти, навпаки, вказують на можливі спроби політизації історичних та меморіальних питань.

І це за практично повного ігнорування польською стороною того, що причиною неохочого надання польській стороні дозволів на різні типи робіт є те, що з 2015 року в Польщі українські могили не відновлюються після актів вандалізму.

Міф про «мораторій»

На окремий подив в усій історії з численними польськими заявами заслуговує звернення до теми «мораторію на пошукові роботи та ексгумації».

І хоча час від часу цей вираз з'являвся в українських медіа і навіть у заявах фахівців, але ані в юридичній, ані в практичній площині такого мораторію немає.

Перш за все, слід почати з того, що в українському законодавстві взагалі не існує процедури, яка б могла подібний мораторій встановити. Профільні нормативні акти просто не містять механізму його запровадження, а також не передбачають таких повноважень для будь-якого державного службовця.

Як Міністерство культури та стратегічних комунікацій, яке уповноважене на видачу дозволів на проведення пошукових земляних робіт (досліджень потенційних поховань та місць загибелі людей), так і урядова Державна міжвідомча комісія у справах увічнення пам'яті учасників антитерористичної операції, жертв війни та політичних репресій, яка уповноважена надавати дозволи на проведення ексгумаційних робіт та встановлення меморіалів, можуть лише розглядати подані на такі роботи заявки і приймати рішення (або не приймати), виходячи з якості поданих документів та обґрунтованості такої заявки. Жодних системних заборон вони встановити не можуть.

Звісно, ці державні органи зважають на виконання або невиконання партнерами своїх зобов'язань, але не наділені правом запровадити якісь постійні обмеження.

По-друге, фактичний стан справ не підтверджує заяви поляків про «мораторій».

Лише з 2019 року ми знаємо, що польська сторона тричі отримувала дозволи на проведення пошукових робіт. Останній такий дозвіл на дослідження було надано українською стороною після підписання меморандуму міністрів культури у 2022 році, а дослідження проведене у 2023 році на території колишнього села Пужники в Тернопільській області.

Тут також слід додати, що далеко не завжди існує потреба у проведенні ексгумацій після дослідження місць поховань.

Якщо тлінним решткам нічого не загрожує, якщо зовсім поряд немає будівництва чи якість ґрунтів не призводить до пошкодження поховань, то фахівці, як правило, рекомендують проводити меморіалізацію прямо на місці виявлення, не турбуючи і не піддаючи ризику цілісність останків під час підняття із землі, транспортування та перепоховання.

В такому разі встановлення пам'ятного знаку, облаштування могили чи меморіалу також потребуватиме менше зусиль та ресурсів.

Відтак останній вал коментарів польських публічних осіб щодо ексгумацій без аналізу ситуацій, вказання конкретних місць поховань, замовчання польською стороною невиконання своїх зобов'язань, а також ігнорування того факту, що жодного мораторію немає, скоріше свідчить про їхні політичні мотиви, аніж про етичні, гуманістичні чи тим більше діалогічні наміри.

«Нащо нашим бюрократам змінювати тактику?»

Минулого місяця я мав спілкування з депутатом польського Сейму від партії «Право і справедливість» (до так званих «яструбів» він ніколи не належав й завжди займав доволі поміркoвану позицію), і вже коли розмова підходила до завершення, він несподівано поставив доволі пряме питання на тему польсько-українських історичних домовленостей:

«А чого ви думаєте, що хтось збирається далі виконувати зобов'язання, взяті у 1990-ті? Ми вже майже 10 років як їх не виконуємо, а все одно маємо прогрес. Дозволи, хоч повільно, та видаються, питання обговорюються на найвищому рівні, навіть непогоджені статуї левів на Цвинтарі Орлят у Львові дозволили поставити на виду. Нащо нашим бюрократам змінювати тактику?»

Загалом у розмові він виклав дуже просту думку, що допоки невиконання зобов'язань з польського боку буде виглядати як сильне рішення, то ніхто від нього відмовлятися не буде.

Питання будуть заговорювати, шукати якісь теми для переключення уваги від зруйнованої української могили на горі Монастир, що стала каменем спотикання, але найголовніше – весь час акцентуватимуть на тому, що це саме українська сторона непоступлива і не дає дозволів на гуманну справу ексгумації.

Допоки широка публіка не заглиблюватиметься у деталі і не дасть сигнал політикам, що вони загралися, доти нічого не зміниться.

При цьому тут уже навіть не має значення, хто саме при владі – що ліберали, що консерватори однаково хочуть мати безпрограшні теми.

І хоча є ще у Польщі люди з тверезим поглядом на ситуацію, наприклад, ексміністр закордонних справ Яцек Чапутович, які готові публічно назвати таку політику в часи війни «політикою гієни», однак це швидше виняток, ніж якийсь серйозний суспільний мейнстрим, здатний змінити налаштування коаліційного уряду Дональда Туска чи тим більше послідовно непоступливу позицію політиків від «ПіС».

4.

eprasa.pl dad7ce1c55

Продовження з 3 сторінки

За таких умов порушення поляками зобов'язань і невідновлення пошкоджених могил без надмірного привернення до цього уваги в польських медіа може бути свідомою тактикою.

Тоді виходить, що відмова чи неохоче видавання українськими органами влади дозволів полякам (а це сфера саме двосторонньої рівноправної співпраці, де за багато десятиліть стало нормою приймати дзеркальні рішення), які не виконують свої зобов'язання, обов'язково підсвічується у польських ЗМІ та політизується, стає вигідною медійною тактикою, адже обурює простих виборців і підвищує рейтинг найбільш полум'яних «борців за історичну правду».

При цьому втрачається аргумент здорового глузду та рівноправності, на який дедалі більше звертають увагу сторонні спостерігачі навіть у самому ЄС, – із польської риторики та бездіяльності може напрошуватися висновок, що в їхній логіці значення має тільки гідність польських жертв, цілісність польських меморіалів, а українськими можна знехтувати.

Попри збіг численних фактів, не хотілося, щоб це виявилось правдою і щоб сучасна європейська нація могла мати таку стратегію поведінки щодо сусідньої держави, та ще й у часи війни.

Тут оптимізму дещо додає остання заява президента Польщі Анджея Дуди, який закликав не прив'язувати історичні питання до вступу України в ЄС, тож залишається ще надія, що новий польський уряд розбереться з тонкощами ситуації і зможе прийняти адекватні рішення й перезавантажити українсько-польські стосунки в історичній сфері.

Перетворення ворожнечі на політику

Найбільший сум у цій історії викликає те, що фактично за останнє десятиліття, переважно через позицію польських консервативних політиків, було підважено два десятиліття роботи у 1990-х та 2000-х роках і зусиль обох народів щодо відбудови історичного діалогу на засадах гуманності, християнських принципів та здорового прагматизму.

Потужний принцип «пробачаємо та просимо пробачення», який червоною ниткою проходив крізь численні двосторонні документи, був в односторонньому порядку відкинутий польською стороною і замінений на позицію постійних претензій та вимог.

При цьому вимог та претензій, які будуються не на історичних фактах та повноті контексту двосторонніх стосунків у XX столітті, а, як колись уже застерігав український парламент, – на основі «політизації трагічних сторінок українсько-польської історії».

У сухому підсумку наразі ми маємо таку ситуацію, що значна частина польського суспільства «накручена» політиками і болісно-вороже ставиться до українців в питаннях історичних, в першу чергу через спрощений виклад подій Волинської трагедії та екстраполяцію відповідальності за неї на всю сучасну Україну.

Водночас українці у переважній більшості своїй мало цікавляться цими сторінками історії та практично не мають до поляків серйозних історичних претензій (ані щодо наслідків співпраці Петлюри з Пілсудським, ані щодо офіційної польської політики санації та пацифікації проти українців (де-факто – агресивної асиміляції) у міжвоєнний період, ані щодо численних українських жертв польських повстанських організацій в 1940-х роках, ані щодо операції «Вісла»).

Українці зазвичай сприймають польських сусідів позитивно у контексті історії дружніх взаємин останніх десятиліть.

Так само в Україні на офіційному рівні відсутній виправдальний дискурс щодо Волинської трагедії, а навпаки, чітко визнається, що ті, хто брав участь у вбивствах цивільних, не можуть бути беззастережно героїзовані й уникнути осуду, навіть якщо йдеться про борців за незалежність України.

Однак така ситуація не може тривати вічно.

Якщо конфронтаційна риторика збережеться надалі, якщо польська сторона продовжить миритися з актами вандалізму проти українських могил та місць пам'яті у себе і при цьому вимагатиме від української сторони поступок у облаштуванні польських місць пам'яті в Україні, а їхні політики продовжуватимуть огульні звинувачення українців у злочинах минулого без жодних спроб налагодити дійсно експертний діалог, – то це може призвести до появи ресентименту вже в української широкої публіки.

Тоді зацикленість на ворожнечі дійсно може стати політичною нормою для обох народів, а історичні питання перетворюватимуться на токсичні.

Годі буде шукати більшого приводу для радості росіян-імперців та путінських пропагандистів.

Тож порядок денний для українських та польських урядовців, а також усіх долучених до вирішення цих історичних проблем виглядає цілком очевидно.

Якщо ми хочемо добра українцям та полякам, то мусимо нарешті перейти до конструктивних та фахових дій – менше політичних заяв, а більше конкретних справ.

«Дорожня карта» подолання цієї кризи виглядає так:

– відновлення вандалізованих поховань українців у Польщі;

– надання полякам усіх необхідних їм дозволів на пошукові та ексгумаційні роботи (наразі відомо про 10 чи 12 запитів);

– надання обома сторонами земельних ділянок для розширення цвинтарів та облаштування місць поховань (наприклад, у Пикуличах і у Мостиськах);

– запуск інституційних механізмів вирішення проблемних питань щодо поховань та місць пам'яті (або група між інститутами національної пам'яті, відповідно до домовленостей 2020 року, або група між міністерствами культури, відповідно до меморандуму 2022 року);

– відновлення українсько-польського форуму істориків або іншої аналогічної платформи для опрацювання складних історичних тем та вироблення не популістичної, а реалістичної картини подій минулого, яка надалі буде поширена в обох суспільствах.

І нарешті, цей процес має завершитися ухваленням спільної рамкової заяви на найвищому політичному рівні, яка розставить крапки над «і», засудить політизацію історії, акцентує на пріоритеті чесності та примирення після майже десятиліття турбулентності. ●

eprasa.pl dad7ce1c55

ТЕМА НОМЕРА

Павло ЛОЗА

Олександра Гнатюк і Ярослав Сирник отримали звання професорів від президента

Президент Польщі Анджей Дуда вручив номінаційні акти викладачам і діячам науки та мистецтва. Серед тих, хто здобув науковий ступінь професора, – двоє представників української громади.

Загалом на здобуття звання було висунуто приблизно 250 науковців із різних галузей: медицини, техніки та технологій, сільського господарства, природничих та гуманітарних наук, мистецтва. Через велику кількість номінантів церемонію нагородження поділили на три дні: 15, 18 та 21 жовтня.

До переліку науковців-номінантів увійшли теж Олександра Гнатюк, професорка гуманітарних наук у галузі літературознавства Варшавського університету, та Ярослав Сирник, професор гуманітарних наук в галузі історії з Вроцлавського університету.

Професорка Олександра Гнатюк – дослідниця у сфері українознавства, перекладачка та популяризаторка української літератури в Польщі й польської в Україні.

У 1980-1985 роках вона вивчала українську та російську філологію у Варшавському університеті. 1992-го здобула ступінь докторки філософії з працею «Українська барокова релігійна пісня», а у 2004 році – габілітацію з дослідженням «Прощання з імперією. Українські дискусії про ідентичність». Протягом 2006-2010 років була першою радницею з питань культури й науки Посольства Польщі в Києві.

Після роботи в посольстві Олександра Гнатюк повернулася до вивчення української ідентичності. Її цікавило, як ідентичність змінилася в нових політичних умовах. Так повстав текст під назвою «Чекаючи на Європу», який з'явився у результаті аналізу дискусій 2000-2010 років. Про дослідження української ідентичності науковиця також розповідала в інтерв'ю для нашого тижневика у 2021 році.

За її словами, етнічне бачення української ідентичності було досить довго найголовнішим. У період української незалежності така позиція змінилася. Громадянство отримали всі, хто проживав на території України до 1991 року. Тому українська ідентичність базується на громадянстві, а не на національності.

«У Польщі показниками національної ідентичності є спільна мова, спільна культура і релігія, спільне бачення історії, – зазначала Олександра Гнатюк. – Когось, хто не говорить польською, важко визнати поляком. У порівнянні українська ідентичність є більш багатовимірною. І їхня культурна різноманітність є набагато ближчою до європейської ідентичності, ніж польська. Тому я вважаю, що українська ідентичність є більш сучасною, ніж польська, і є інклюзивною, а не ексклюзивною».

Професорка стала авторкою багатьох наукових і популярно-наукових публікацій. Отримала низку нагород за наукову та громадську діяльність, зокрема 2012 року була нагороджена орденом «Відродження Польщі».

Професора Ярослава Сирника багато хто пам'ятає з IV Загальноосвітнього ліцею з українською мовою навчання в Лігниці, випускником якого він є.

Він вивчав історію в Університеті Марії Кюрі-Склодовської в Любліні, потім перейшов до Вроцлавського університету. У 2005 році отримав ступінь доктора гуманітарних наук у галузі історії на основі дисертації під назвою «Українське населення в Нижній Сілезії в 1945-1989 роках». 2010-го здобув ступінь доктора габілітованого.

Як працівник Вроцлавської філії Інституту національної пам'яті був, серед іншого, координатором дослідницького проєкту ІНП «Апарат безпеки щодо національних та етнічних меншин й іноземців».

Є активним учасником Українського історичного товариства в Польщі, де був головним редактором журналу «Літопис. Студії та матеріали Українського історичного товариства в Польщі». Працював також редактором «Українського альманаху», який видає Об'єднання українців у Польщі, з ним він співпрацює і досі. Ярослав Сирник також є членом Асоціації польських архівістів та Історіографічного товариства.

У 2016 році його нагороджено Бронзовим хрестом «За заслуги».

Сфера наукових інтересів Ярослава Сирника охоплює, зокрема, історію національних меншин у Польщі та роботу апарату безпеки.

«У мене є дві головні теми, з якими я працюю. Це історія національних меншин та українсько-польських відносин як у Польщі, так і Східній Європі. Це теми більшості моїх публікацій. У певний момент у мене з'явилися методологічні розробки, що стосувалися способу роботи органів безпеки комуністичної Польщі. Це тому, що колись (протягом 14 років) я був працівником Інституту національної пам'яті», – говорив нашому тижневику в січні 2023 року історик, коли президент Польщі підписав документ про надання вченого ступіня професора Ярославу Сирнику.

На ці та інші теми вийшло кілька книг історика. Як він сам зазначав, найважливішою й, певно, переломною на його науковому шляху є «Trójkąt Bieszczadzki».

«На сьогодні це основна моя книжка. Через два роки після її публікації я видав другий том "Przemoc i chaos". Перша книжка, вважаю, є далеким відгуком на те, що написано про польсько-українське протистояння в Бескидах у 1944-1947 роках. Згадую там про події на території Ліського повіту. На відміну від інших досліджень я спробував на основі історичних джерел поглянути на події в мікромасштабі, з перспективи окремих сіл, громад. Це був погляд не лише на українців, але й поляків. Хотів сказати, що до подій того часу не можна вживати спрощеного підходу. Там спостерігається різна поведінка й ставлення до подій місцевого населення», – говорив науковець рік тому.

Зі свого боку додамо, що професор був теж автором статей у нашому виданні. ●

Фото на першій сторінці: з архіву тижневика «НС» (автор – Дмитро Ларін), з сайту Вроцлавського університету та офіційного сайту президента Польщі (автор – Ґжеґож Якубовський)

eprasa.pl dad7ce1c55

ПОДІЇ ТИЖНЯ

Підготувала **Тетяна ДАНЮЧЕНКО**

Україна змушена воювати проти Північної Кореї

В жовтні з'явилася інформація про посилену участь Північної Кореї у російсько-українській війні. Так, в Міністерстві оборони Південної Кореї 8 жовтня заявили, що вони, ймовірно, відправлять якусь частину своїх регулярних збройних сил в Україну на підтримку росії. 13 жовтня президент України Володимир Зеленський повідомив, що Північна Корея постачає росії не лише зброю, але й особовий склад до військових сил, і закликав партнерів посилити підтримку України. 14 жовтня Зеленський заявив про фактичне включення у війну Північної Кореї. 17 жовтня він уточнив, що рф має намір залучити близько 10 тисяч солдатів з Північної Кореї. 18 жовтня керівник Головного управління розвідки Кирило Буданов підтвердив, що близько 11 тисяч північнокорейських піхотинців наразі проходять підготовку на сході росії. Вони будуть готові до участі в бойових діях проти України вже з 1 листопада. Прибуття перших північнокорейських військ на Курський напрямок фронту українська розвідка очікувала вже 23 жовтня. 23 жовтня розвідка Південної Кореї повідомила, що Північна Корея відправила до росії 3000 військових для підтримки окупантів на війні проти України і також намагається ізолювати сім'ї відібраних солдатів в певному місці, щоб інформація не поширювалась. 24 жовтня ГУР повідомило, що перші підрозділи військових з КНДР, які пройшли навчання на східних російських полігонах, вже прибули в зону бойових дій – 23 жовтня їх помітили у Курській області рф.

Володимир Зеленський закликав партнерів до більшого тиску на росію та більшої підтримки України у зв'язку з імовірним вступом у війну проти України військових КНДР найближчими днями. «Україна змушена буде у Європі фактично воювати проти Північної Кореї», – сказав він.

Міністр оборони США Ллойд Остін заявив журналістам, що у Пентагона вже є докази того, що війська Північної Кореї перебувають у росії, але що вони там роблять – поки невідомо, у цьому доведеться розбиратись.

Видання Bloomberg пише, що відповіді держав Альянсу на відправку солдатів КНДР в росію для участі у війні проти України є обмеженими, однак можуть включати щонайменше два варіанти. Серед них посилення підтримки України та розбудова партнерства в Індо-Тихоокеанському регіоні. Згідно з публікацією, Південна Корея представить частину розвідувальних даних стосовно перекидання північнокорейських військових у рф офіційним особам НАТО. Згідно з південнокорейськими документами, передбачається, що північнокорейські війська будуть відправлені на фронт після завершення приблизно місячної підготовки на військових об'єктах у Владивостоці, Уссурійську, Хабаровську і Благовєщенську. кремль планує забезпечити північнокорейців зброєю і бойовою формою, а також фальшивими посвідченнями особи, щоб вони виглядали як жителі східних регіонів росії, йдеться в документі південнокорейської розвідки.

Міністр оборони Нідерландів Рубен Брекельманс визнав, що Заходу буде важко придумати заходи проти Північної Кореї, оскільки на КНДР і так вже накладені ледь не всі можливі санкції.

Європейський Союз напередодні заявив, що координуватиме свої дії з міжнародними партнерами з цього питання, зокрема стосовно реагування на дії КНДР.

Підвищення податків в Україні

10 жовтня Верховна Рада ухвалила законопроєкт, яким передбачено підвищення податків в Україні.

Новий закон передбачає запровадження військового збору для ФОП. Відтепер фізичні особи-підприємці 1, 2 та 4 групи сплачуватимуть військовий збір у розмірі 10% від мінімальної зарплати, яка зараз становить 8000 гривень. Тобто військовий збір для цих категорій становитиме 800 гривень. Тільки для ФОП третьої групи передбачена знижена ставка військового збору – лише 1% від доходу.

Також заплановано підвищення ставки військового збору з 1,5 до 5% для всіх українців-платників податків. Єдиний виняток – військовослужбовці, адже для них ставка залишиться на колишньому рівні – 1,5%. Крім того, 5% військового збору платитимуть і гіг-контрактори, які зараз також платять 1,5% військового збору.

Закон торкнеться і юридичних осіб. Відтепер банки платитимуть 50% податку на надприбуток; мінімальний податок на землю становить 700 гривень і 1400 гривень за гектар; збільшується рента на видобуток каоліну, піску та щебеню; встановлюється 25% податку на прибуток для фінансових компаній, крім страховиків.

Водночас «Національний кешбек» звільнили від податку на доходи фізичних осіб (ПДФО). Нагадаємо, «Національний кешбек» – це державна програма підтримки українських виробників, у межах якої громадяни України можуть отримати 10% від вартості придбаних вітчизняних товарів. Тестування програми стартувало 2 вересня 2024 року.

Тисяча гривень кожному українцю

Президент України Володимир Зеленський доручив уряду запровадити з 1 грудня нову програму, яка передбачає допомогу в розмірі тисячі гривень для кожного українця.

«Кошти можна буде витратити на оплату українських товарів і послуг, зокрема комунальних послуг, електрики. Квитки – це Укрзалізниця. Українські лікарські засоби. Також я доручив, щоб ці кошти можна було витратити на українські книжки, на культурні послуги. Можна донатити на військових – волонтерам, на дрони», – сказав президент.

Тисячу гривень державної допомоги, яку з грудня зможуть отримати українці, будуть нараховувати на картку «Національний кешбек», це будуть кошти партнерів в рамках існуючих програм, які не встигають освоїти до кінця року.

Перший заступник міністра економіки Олексій Соболев заявив, що ці гроші можна буде використати протягом зими – грудень, січень, лютий. «Це додатково підтримає український мікро- та середній бізнес, – додав він. – Крім того, ці кошти ми точно не змогли б спрямувати на армію, адже ці кошти виділені нашими донорами в наш бюджет, і там є умова, що їх не можна пускати на військові видатки».

eprasa.pl dad7ce1c55

Нагадаємо, у 2021 році Зеленський вже запроваджував видачу від держави тисячі гривень через додаток «Дія» кожному вакцинованому від коронавірусу. За ці кошти можна було придбати абонемент у спортзал, відвідати кінотеатр, театр, музей, концертний зал чи виставковий центр, купити квитки для мандрівок всередині країни. Попередня версія програми «єПідтримка» коштувала українському бюджету приблизно 8 млрд грн.

Країни G7 узгодили виділення Україні $50 млрд коштом росактивів

Лідери країн G7 досягли консенсусу про те, як надати Україні кредити на суму близько $50 млрд. Вони будуть забезпечені доходами від заморожених російських суверенних активів. Ці активи на суму близько 260 мільярдів євро ($280,62 млрд), як-от резерви Центрального банку рф, були заморожені через санкції, запроваджені після вторгнення росії в Україну в лютому 2022 року. Переважна більшість цих активів зберігається в Euroclear – Центральному депозитарії цінних паперів, що базується в Бельгії, що робить Євросоюз ключовим гравцем у будь-якому плані використання російських активів. Процедури для запуску допомоги будуть завершені до кінця року і кошти можуть почати надходити з 2025 року.

«Велика сімка залишається непохитною у своїй солідарності в підтримці боротьби України за свободу, за її відновлення і реконструкцію. А час не на боці президента путіна», – підкреслюється в заяві країн G7.

Єврокомісія привітала досягнення консенсусу країнами G7 і Євросоюзом щодо їхніх внесків у 50 млрд доларів кредиту для України. Внесок ЄС становитиме орієнтовно 18 млрд євро.

Боротьба з корупцією – в Україні ліквідують МСЕК

В Україні вирують скандали, пов'язані з корупцією, зокрема в медико-соціальних експертних комісіях (МСЕК), які займаються встановленням рівня непрацездатності і визначення групи інвалідності. Українські посадовці незаконно отримують інвалідність, натомість люди, які дійсно її мають, зокрема військові, не можуть отримати відповідний статус і виплати. Президент Зеленський заявив, що відомо про сотні фактів необґрунтованих інвалідностей у посадовців митниці, податкової, структур Пенсійного фонду та місцевих адміністрацій.

Так, наприклад, журналісти встановили, що 49 прокурорів Хмельниччини на чолі з обласним прокурором Олексієм Олійником оформили інвалідність у голови МСЕК та депутатки облради від партії «Слуга народу» Тетяни Крупи. 4 жовтня у неї в робочому кабінеті виявили 100 тис. доларів, медичні документи з ознаками підроблення, а також списки «ухилянтів» із прізвищами та фіктивними діагнозами. Вдома у посадовиці вилучили 5 млн 244 тис. доларів США, 300 тис. євро, понад 5 млн грн, брендові прикраси, а також документи, які можуть вказувати на відмивання грошей через різні бізнес-проєкти. Під час проведення слідчих дій керівниця МСЕК намагалась позбутися частини грошей, викинувши через вікно дві сумки з пів мільйоном доларів.

У Рівному правоохоронці викрили масштабну схему ухилення від мобілізації через МСЕК, яку організували керівниця агентства нерухомості та медпрацівники. У ході майже 50 обшуків у підозрюваних та медпрацівників Рівного вилучили медичну документацію та грошові кошти на суму 14,5 млн гривень у різних валютах.

Також правоохоронці викрили голову МСЕК Харкова, який разом з 12 спільниками за 2-5 тис. доларів надавав чоловікам фіктивні документи для уникнення мобілізації. Правоохоронці провели 89 обшуків, під час яких вилучили документи, чорнові записи, мобільні телефони, комп'ютерну техніку, а також понад 500 тис. доларів, майже 80 тис. євро, понад 1 млн гривень та російські рублі.

СБУ викрила керівницю Миколаївської обласної МСЕК Віру Бєлякову на корупційних схемах, пов'язаних з ухиленням від мобілізації. Під час обшуків у посадовиці виявили понад 450 тис. доларів готівкою, а також колекцію ювелірних виробів, які вона переховувала за різними адресами.

22 жовтня президент Володимир Зеленський провів засідання Ради національної безпеки та оборони (РНБО), де вимагав реакції правоохоронців щодо ситуації з МСЕК та оформленням фальшивих інвалідностей, зокрема прокурорами. В результаті президент увів у дію рішення РНБО щодо «протидії корупційним та іншим правопорушенням під час встановлення інвалідності посадовим особам державних органів». Воно передбачає, зокрема:

– створення робочих груп із перевірки рішень МСЕК щодо встановлення інвалідності посадовцям;

– у тримісячний строк доповідь про результати перевірки робочими групами обґрунтованості рішень МСЕК щодо встановлення інвалідності посадовцям та в разі необґрунтованого ухвалення таких рішень ініціювання їхнього перегляду;

– підготовку протягом двох тижнів Міністерством охорони здоров'я України разом з Міністерством цифрової трансформації України плану цифровізації проходження всіх етапів МСЕК;

– внесення на розгляд Верховної Ради, поміж іншого, законопроєкту, який забезпечить реформування системи медико-соціальної експертизи в Україні, зокрема, ліквідацію МСЕК з 31 грудня 2024 року;

– розробку законопроєкту щодо перегляду системи та механізму нарахувань пенсійних виплат посадовцям «для забезпечення справедливості у відповідній сфері»;

– розробку законопроєкту щодо «унормування порядку нарахування заробітних плат і пенсій працівникам органів прокуратури» та проведення повторних перевірок рішень МСЕК, на підставі яких прокурорам встановлено інвалідність.

На засіданні РНБО також обговорювали ситуацію в органах прокуратури, за підсумками засідання генеральний прокурор Андрій Костін написав заяву про звільнення.

Згодом генпрокурор заявив про відставку шести голів прокуратур, які отримували підвищені пенсії, а також відзвітував, що «заходи із запобігання зловживанням тривають». За його словами, у відставку йдуть керівники Запорізької, Рівненської, Тернопільської, Харківської та Черкаської обласних прокуратур, а також голова Спеціалізованої прокуратури у сфері оборони Південного регіону. Всі вони, за словами Костіна, отримували підвищені пенсії у зв'язку з вислугою років, призначені за рішенням суду. Генпрокурор додав, що наразі триває службове розслідування щодо правомірності набуття прокурорами статусу особи з інвалідністю та нарахування прокурорам пенсійних виплат.

eprasa.pl dad7ce1c55

Марта СКІРКА
Фото з архіву Пласт-Польща

Від традицій – до майбутнього: пластуни зібралися в Перемишлі на Крайовий з'їзд

Пласт – Українська скаутська організація в Польщі провів Крайовий пластовий з'їзд. З 20 до 22 вересня 2024 року Народний дім у Перемишлі став справжньою пластовою домівкою, де зустрілися представники місцевих осередків організації з різних куточків країни. Мета зустрічі – підсумувати минулий рік, обговорити стратегію розвитку, поділитися досвідом і визначити майбутні напрямки діяльності. Як все відбувалося та чому Перемишль є особливим для пластунів містом – про це розповідають представники організації.

Старший пластун Максим Репетило, голова організаційного комітету Крайового пластового з'їзду (КПЗ)

– Як виглядала підготовка до КПЗ та співпраця оргкомітету?

– На початку травня зібралися люди, які хотіли організувати з'їзд. Все обговорили, обрали голову, розподілили обов'язки і почали підготовку. Переглянули статут, подивилися, які маємо дедлайни й за дедлайнами працювали. Завдяки особистим перепискам знайшли людей, котрі очолили й були в складі номінаційної, статутної та інших комісій. Не обійшлося без труднощів: оргкомітет був залучений протягом усього літа до роботи в пластових таборах, і ми витратили на це багато ресурсів. Коли всі повернулись із таборів, залишилося дуже мало часу, але сподіваюся, що нам усе добре вдалося. Рішенням Крайової пластової старшини (КПС) з'їзд відбувався саме в Перемишлі. Ми слухали гутірку (розмову – прим. ред.) про історію цих земель, яку розказував пластун-сеньйор Ігор Горків, – мусимо цінувати те, що маємо, і пам'ятати про те, що було.

Старший пластун Петро Кіх, учасник КПЗ

– Які враження після твого першого КПЗ, друже?

– Найприємніше, що з'їзд проходить у Перемишлі. На мою думку, це найбільш правильне місце, у якому можна такі акції проводити. Перемишль можемо назвати одним із ключових місць для Пласту в Польщі, тому добре, що такі важливі речі, як визначення напрямку подальшого розвитку організації, відбуваються саме там. Це нагадує нам, що було на початку під час створення організації, що насправді є для нас важливим і чим відрізняємося від Пласту в інших країнах.

Старший пластун-скоб Станіслав Терлецький, курінь «Лісові чорти», учасник КПЗ

– Це другий мій КПЗ у Польщі, вперше я був минулого року на позачерговому з'їзді, де розв'язували різноманітні питання щодо статуту й ратифікації резолюції Конференції українських пластових організацій (КУПО). Враження від з'їзду позитивні, було дуже приємно зустрітися і нарешті познайомитись особисто з великою кількістю людей, які сюди приїхали, з людьми, які очолюють станиці, осередки, референтури і, зокрема, весь Пласт-Польща. Перемишль є колискою всього українського й українськості загалом, а насамперед Пласту. Як нам відомо з історії, Пласт частково починався з Перемишля, тому це є досить символічним. Як і те, що на з'їзд ми зустрілися в домі, де все починалося. Чудове місто, чудове місце.

– Чому з'їзд, що відбувся, є важливим?

– КПЗ розв'язує велику кількість різноманітних питань, які стосуються напрямку нашої діяльності, а також дітей, з якими ми працюємо. Завдяки тому, що ми змогли зустрітись та обговорити всі питання, можемо краще налагодити нашу комунікацію, зокрема взаємодію з КПС, яка очолює організацію і веде нас до здійснення наших планів. Ми змогли почути новостворену стратегію розвитку Пласту-Польща, що показує керунки, у яких можемо працювати й у рази покращувати нашу роботу.

Пластун-сеньйор довіри Ігор Мричко, курінь «Сіроманці», голова Крайової пластової старшини

– Друже, якою була твоя попередня каденція в КПС?

– Найголовніше: ніхто зі старшини не сподівався такої кількості роботи й викликів, які перед нами стоять. Через повномасштабне вторгнення московського ворога ми зросли в десятки разів. Були виклики суто тактичні: кількість людей, які працюють у Пласті, не росла так швидко, як кількість наших членів. З'явилися нові завдання, з якими ми як організація не могли не працю-

Ігор Мричко

eprasa.pl dad7ce1c55

вати, тобто допомога Україні. Ми створили проєкт «Українська домівка», котрий допомагає дітям, що прибули до Польщі. Це був величезний проєкт, на якому ми вчилися, бо раніше чогось такого не робили. Ми працювали не тільки з пластовими дітьми, а просто дітьми з України. Пропонували психологічну допомогу, залучаючи відповідних людей і набуваючи кваліфікації. До сьогодні допомагаємо ЗСУ, створили наш «Кризовий центр», де допомагаємо настільки, наскільки можемо, передаючи спальники, аптечки, рації й усе необхідне, що нам дозволяє польське законодавство. До нашої каденції організація була досить мала. Раптово, з двох-трьох осередків та менше ніж 100 зареєстрованих членів, ми маємо сьогодні десять осередків і приблизно 600 членів. Треба було створити дуже багато нових документів, правил, стратегій і способів ведення роботи. У нас є люди з Польщі, з України, люди з великим досвідом пластування і без досвіду, люди з різним уявленням про Пласт. Це все треба зібрати, і якось спробувати спільно працювати – це було найскладніше.

– Які плани на нову каденцію?

– Хочу завершити всі проєкти, пов'язані з розробкою документації та процесів, щоб організація була дієва. Ми випрацювали першу стратегію розвитку для організації, і нашим завданням є цю стратегію втілити в життя. Для нас, і для мене особисто, дуже важливо, щоб увесь час пам'ятати про спадщину українців і Пласту в Польщі. Тобто, щоб ми, пам'ятаючи про нашу спадщину, дивилися в майбутнє й адаптували його до викликів так, щоб воно було і для українців з України, і для закерзонців, які мешкають тут завжди. Щоб ми створили одну організацію, яка відповідає викликам цих громад. Також дуже важливо не забути про Мриґлоди, щоб ця оселя, котра була придбана в 1991 році для Пласту, почала жити й виконувати функції, які були задумані на самому початку.

– Чому пластуни в Перемишлі – це важливо?

– Можна казати сміливо: якби не історія українців Перемишля, то Пласт сьогодні не виглядав би так, як виглядає. Іван Чмола, один із засновників Пласту, закінчив перемиську гімназію. Там він збудував своє українство, на перемиських землях, з перемиськими ідеями. І там він створив перший гурток, ще не пластовий, а просто скаутський. Пізніше Іван Чмола і ще два інші засновники побудували одну велику організацію. Пласт і Перемишль – це нероздільне. Це місце, де завжди були українці. Тут творилася інтелігенція XX століття, будувалися також пластові ідеї. Сьогодні це має бути жива пам'ятка, про яку ми маємо піклуватися і пам'ятати, що Пласт – не десь здалеку, десь із-за кордону. Ми маємо тут, у себе, пластове коріння, яке мусимо усвідомити.

Ця історична подія не відбулася б без допомоги та відданої праці причетних людей, яким хочемо висловити щиру подяку. Це:

Український Народний дім у Перемишлі, Перемиський відділ Об'єднання українців у Польщі, Ігор Горків, Мар'яна Лозинська, організаційний комітет КПЗ 2024.

Дякуємо також прекрасним музикам, які гарантували нам незабутню вечірню програму з'їзду: пластовим новакам з Перемишля і їхньому рок-гурту «Вовча зграя» та колективу «ГрайБери». ●

eprasa.pl dad7ce1c55

Григорій СПОДАРИК

«Депортацій хотіли всі, крім українців»

У Києві провели конференцію «Українсько-польське пограниччя», присвячену 80-й річниці початку депортації автохтонних українців з Лемківщини, Надсяння, Холмщини, Південного Підляшшя, Любачівщини та Західної Бойківщини у 1944-1951 роках. Про різні аспекти тих подій говорили експерти з товариства «ЛемКиїв», Національного музею історії України у Другій світовій війні. Меморіальний комплекс та Українського інституту національної пам'яті.

Поділ Польщі, якого не було

У доповідях науковці представили результати досліджень про співжиття на пограниччі, окреслили місце депортацій в системі злочинів комуністичного режиму, говорили про мовно-культурну спадщину й ідентичність депортованих, запропонували заходи для її збереження тощо. Богдан Гальчак із Зеленогірського університету розповів про боротьбу громадян Польщі за повернення майна. Історик зауважив, що поштовхом для цього стали клопотання вже покійного голови Об'єднання лемків Стефана Гладика. У 2001 році було відкрито 230 адміністративних проваджень, а потім їхня кількість зростала. Переважно зверталися щодо повернення майна, яке передано державним лісництвам. У випадку приватних осіб такої можливості немає, навіть якщо вони набули майно з порушення тодішнього законодавства.

«Державні ліси мають хороших юристів, котрі вміють подовжувати такі справи. Їхня середня тривалість – це 20 років», – зазначив Богдан Гальчак. За його словами, боротьба за ліси викликала зростання напруги між українською меншиною й частиною польського населення у південній Польщі. Дехто з тамтешніх мешканців був переконаний, що чесний розрахунок з українцями призвів би до занепаду частини лісництв, унаслідок чого скоротилися б робочі місця у лісовому господарстві. Тут слід зауважити, що в деяких повітах південної Польщі Державні ліси є одними з найбільших працедавців. Історик звернув увагу й не те, що багато польських сімей після 1947 року забрали українські господарства у свою власність. Повернення українцям втраченої землі державними лісництвами могло б становити небезпечний прецедент, якого польські власники боялися та бояться надалі. Історик зауважив, що у зв'язку з цим у ЗМІ та словах деяких польських політиків з'явилися закиди, ніби українська громада «здійснює п'ятий поділ Польщі» або «бандеризує польські ліси». Тому під тиском польської громадської думки 11 серпня 2021 року Сейм увів зміни до адміністративного кодексу. У результаті оновлень стало неможливо відкрити провадження, щоб скасувати адміністративне рішення, після прийняття якого минуло 30 років, навіть коли таке рішення було винесено з грубим порушенням закону.

«У такий спосіб легалізовано комуністичне протиправ'я, і немає вже можливості відкривати справи про повернення майна. Водночас ті справи, котрі відкрито до 2021 року, надалі тривають», – пояснив Богдан Гальчак. Він повідомив, що наразі Державні ліси передали на користь давніх власників 834 гектари, з яких 236 відкупили назад. Надалі тривають 134 судові справи, кожна з них стосується приблизно 10 гектарів.

«Варто зауважити, що площа лісів у південній Польщі становить 728 700 гектарів. Отже, поділу Польщі напевно тут немає», – підсумував Богдан Гальчак.

Незмінні претензії

Своїм баченням питання депортації поділився Володимир Кіцак із Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Він зауважив, що межі кордону, вказані Гітлером і Сталіном, автоматично призводили до депортації українців. За словами історика, з одного боку, польська сторона подбала про зміну складу етнічного населення Західної України, перевізши туди понад 200 тисяч польських мешканців. А з іншого, тодішній президент США Франклін Рузвельт, а також Йосип Сталін, німецькі й британські політики, польські еміграційний та комуністичний уряди були зацікавлені у розв'язанні раз і назавжди українського питання.

«Депортація була неминуча, бо її хотіли всі, крім українців», – сказав Володимир Кіцак. Водночас він підкреслив, що основним організатором, ініціатором, керівником і виконавцем такого поділу кордону і депортацій була радянська росія. Історик вважає, що західні союзники могли цьому активніше протидіяти, але це неминуче призвело б до продовження Другої світової війни на інших фронтах, де б союзники зіткнулися з радянським противником. Захід вирішив, що в той момент цього не хоче.

«Ця проблема вилазить й тепер у вигляді сучасної росії, яка має ті самі бажання й очікування», – зауважив доповідач. Він зазначив також, що вимоги царя Миколи І до світової спільноти перед Першою світовою війною і теперішні претензії путіна загалом не змінюються. До того ж, варто пам'ятати, що в минулому союзники погодилися на те, що пропонував російський агресор.

Потрібен закон

Не науковими, а особистими й не менш цікавими спостереженнями поділився Василь Демчак. Його родину з Лемківщини депортували на Луганщину. Гість розповів, як лемки жили в цьому регіоні за радянських часів і зараз. Представники громади, наприклад, були серед тих, хто допомагав українським захисникам Луганського аеропорту. Вони також гинули в боях, потім мусили втікати. Василь Демчак слідкує за їхніми долями.

«Ті, хто залишився на Луганщині зараз, на одинадцятому році окупації, перебувають у дуже складній ситуації. російська пропаганда працює там удень і вночі. Найбільш патріотично налаштовані люди мусили втікати. Багатьох окупанти вбили. Люди причаїлися, пристосувалися або виїхали», – розповів Василь Демчак.

eprasa.pl dad7ce1c55

Він вказав також на умови, які б дозволили лемківській громаді зберігати в Україні свою ідентичність. Серед них – закон про визнання депортованими громадян України, які у 1944-1951 роках були примусово виселені з території Польщі. Документ пройшов лише перше читання у Верховній Раді, і за ці п'ять років його прийняття не просунулося далі. Пропоновані врегулювання передбачають компенсацію шкоди, заподіяної внаслідок депортації, пільги, як-от безплатний проїзд у громадському транспорті тощо. На думку Василя Демчака, потрібно надалі проводити дослідження й наукові конференції, записувати спогади представників лемківської громади, видавати книжки чи організовувати заняття з вивчення лемківської говірки. Треба також промувати лідерів і майстрів. Доповідач згадав про Любов Романів, мама якої була депортована з Лемківщини у 1945 році. Пані Любов внесена до «Книги рекордів України» за те, що має понад двісті вишитих рушників у своєму доробку. Вона також працює над відтворенням елементів традиційного лемківського одягу, виготовляє прикраси з бісеру та інші. Як переконував Василь Демчак, майстриня готова ділитися своїм досвідом й хоче для цього створити навчальний клас.

Радянське залучення поляків

Черговий доповідач Віктор Дроздов з Ізмаїльського університету розповів про те, як радянська влада у 1939-1945 роках залучала поляків Львова до побудови спільноти та історичної пам'яті за своїм зразком. Радянський уряд, здійснюючи суспільну інженерію, говорив про визволення від панської Польщі, але також порятунок самого польського народу. Тому виникали спроби поділити Польщу на панську та її трудящий народ. Щоб цього досягти, використовували пропаганду та низку інших заходів. Одним з них стало так зване Свято дружби народів, яке відбулося 15 жовтня 1939 року у Львові. Подію висвітлювали регіональні та республіканські газети. Свято полягало у тому, що частина мітингувальників збиралася біля пам'ятника Івану Франку, а частина – біля пам'ятника Адаму Міцкевичу. До людей промовляли українські радянські письменники Олександр Корнійчук та Микола Бажан. Вони підтверджували ідею дружби та говорили про об'єднання вільних народів Радянського Союзу. В один пантеон радянських письменників ставили Олександра Пушкіна, Тараса Шевченка, Івана Франка та Адама Міцкевича. Іншим заходом було встановлення у Львові пам'ятника Сталінській конституції, уривки статей з якої було написано російською, українською та польською мовами. Проводили теж різні свята й вшанування. Коли відзначали роковини смерті Адама Міцкевича, тоді у статтях та виступах натякали на його зв'язки з росією, як-от Міцкевич і декабристи, вірші спрямовані до росіян тощо. Натомість українські активісти у серпні 1944 року надіслали Микиті Хрущову документ, у якому наголошували, що після полонізації Львова тепер «потрібно відновити український характер міста». Для цього перерахували 10 заходів, серед яких були такі: проведення добровільного масового переселення українського населення із польської території до Львівської області та Львова і добровільне переселення поляків зі Львова та області до Польщі, відновлення українських культурних і освітніх закладів, перейменування вулиць тощо. Радянська влада у звітах того часу відзначала, що частина поляків їх підтримує, частина – ні й чекає польських військових сил у місті. Були також протестні зусилля поляків щодо дій, які робила радянська влада. У листопаді 1944 року вони зібралися на Личаківському кладовищі біля могил тих, кого називали визволителями Львова, і провели День всіх святих. Розгорнули плакати з антирадянською символікою, співали польські національні пісні. На мітинг прийшло приблизно 3 тисячі осіб, деяких арештували, але масових затримань не було. «Документи вказують, що радянська влада обережно проводила політику щодо поляків у Львові», – ділиться спостереженнями Віктор Дроздов. Роком пізніше, коли поляки святкували День Незалежності, влада дбала, щоб не було антирадянських листівок та лозунгів, але не розганяла велелюдних зборів. Так хотіли показати, що підтримують польську незалежність. Водночас після депортації почалося символічне очищення Львова. На зламі 1944-1945 років почалися масштабні перейменування вулиць, виникали ідеї демонтажу пам'ятників. На початку 50-х років Львів фактично перестав мати ознаки польського міста.

Законсервований простір

Інакше склався простір спільної польсько-української пам'яті в селі Рясне, яке було приєднане до Львова. Про це говорила Анастасія Балкова з Львівського університету імені Івана Франка. Дослідниця зауважила, що Рясне лежить на відстані 7 кілометрів від центру Львова. Так, як і сусідні Брюховичі, воно було своєрідним порталом, через який проходили депортовані.

«Рясне було тим міфічним Львовом, який бачили вперше або востаннє», – зауважила дослідниця. Вона зазначила, що для Рясного особливим є те, що тут, попри воєнні й потім радянські часи, досі збереглися польські пам'ятники. Дослідниця зауважила також, що в село були привезені українці з кількох повітів: Томашівського, Любачівського, Перемиського, Люблінського тощо.

«Ці люди не створили нової спільноти, якогось спільного ряснянського простору», – наголосила Анастасія Балкова. Вона зауважила, що до середини 50-х років у селі не виникали нові сім'ї, оскільки люди постійно вірили у можливість повернення в рідні краї. Тому, як колишні жителі віддалених від себе сіл на території Польщі, вони не «змішувалися». Інтеграція почалася пізніше. До особливостей Рясного належить й те, що місцеві поляки зберігають пам'ять про 12 вбитих УПА представників своєї громади, а українська сторона пам'ятає про бої повстанців з НКВС. Також у селі досі є хрест-пам'ятка про скасування панщини, за яким доглядали як поляки, так і українці. У місцевості зберігся й пам'ятник, присвячений польським захисникам Львова.

«На цвинтарі можна простежити, як відбувалась співпраця та взаємне проникнення культур. Місцеві українці не обжили цей простір, що свідчить про їхню толерантність. Свої поховання вони здійснювали на сусідній ділянці. Водночас польськими пам'ятниками тут опікується греко-католицька парафія. Це зовсім по-іншому, ніж у випадку подібних пам'ятників у селах, з яких походять теперішні українські мешканці Рясного», – підсумувала Анастасія Балкова.

12.

eprasa.pl dad7ce1c55

Продовження з 11 сторінки

Дослідниця підкреслила, що у Рясному досі не витворився простір для того, щоб місцеві називали себе львів'янами. Однак тутешня молодь радше вже не пам'ятає, що її коріння сягає Любачівщини чи Томашівщини. Отже, нині Рясне не належить ані до польської історії, ані до сучасної львівської. Самі львів'яни з центральної частини міста чи поляки кажуть, що там інший світ. Водночас у цьому законсервованому просторі досі зберігаються залишки як української переселенської культури, так і польської, котра впродовж довгого часу існувала на тих теренах.

Помирали від туги

У рамах конференції можна було почути й про долю лемків з міста Монастириська та навколишніх сіл. Опитування в громаді провела Вікторія Гриняк, студентка Прикарпатського університету імені Василя Стефаника. Розповідаючи про результати дослідження, вона підкреслила, що Монастириська можна вважати столицею депортованих лемків. Тут майже в кожній третій родині є лемківське коріння. Лемки, перш ніж потрапили у місто, спочатку були депортовані на Полтавщину та Харківщину. Опитувані, які народилися у двохтисячних роках, називали себе, якщо не повнокровними, то наполовину лемками. Вони знали історію своїх сімей. Це відбулось завдяки тому, що депортовані привезли з собою багато пам'яток матеріальної культури, серед яких – елементи оздоб будівель церков, дзвони та інші. Водночас депортація й асиміляція призвели до того, що мало хто з опитаних відповідав дослідниці рідною говіркою.

«Найважчим у зв'язку з депортацією для людей була втрата домівок та майна і розрив з рідною культурою. Були й випадки смерті від туги, про що розповідали самі респонденти», – підкреслила Вікторія Гриняк. Її дослідження показало також, що лемківська пісня стала досить важливим складником лемківської культури та ідентифікації. Пісенна спадщина найменш постраждала під час депортації й навіть навпаки – непогано інтегрувалася в загальну українську. В Монастириськах дуже багато лемківських пісень увійшло в нелемківські сім'ї. Найбільше збереглося пісень про кохання: вони не стосувалися політики, тому не були заборонені. Менше розповсюдженими були пісні тужливі, зокрема про депортацію. Підсумовуючи, дослідниця зауважила, що позитивним є те, що молодь у цьому регіоні не соромиться свого походження, прагне відновити рідну культуру та розвивати її. У місті створено товариство «Молоді лемки», а до війни проводили фестивалі, діяв колектив «Гречні фраїрки» тощо. Більшість молоді пам'ятає, що її предки з Криниці, Ганчової чи Горлицького повіту.

Конференцію модерував історик Роман Кабачій. Він розповів про героїв фільму «Депортація 44-46», з яким працював як науковий консультант. Стрічка на початку вересня була презентована в Народному домі в Перемишлі. Організатори конференції планують всі доповіді видати друком. ●

ПОДІЇ

Степан МІГУС
Фото автора статті

45 років УГКЦ в Ольштині

– Маємо говорити однією християнською мовою. Мовою віри, надії та любові, за якою йде і наша національна позиція. Спільнота потребує нашої громадянської активності. Якщо не вчимо дітей змалку бути в українській громаді, то з плином років це буде приходити набагато важче. Дітей треба навчати пізнавати різноманітні погляди, але ніколи не можна забувати про своє, рідне. Нам не можна байдуже ставитись до української мови, до катехизи, до культурної діяльності. Кожна нація відрізняється від іншої тим, що послуговується своєю мовою. Наша церква має теж право навчати дітей катехизи згідно з нашою церковною традицією та нашою катехитичною програмою. Отже, вміймо відповідально ставитися до християнського виховання та навчання релігії в школах. Прошу, не виписуймо дітей з катехизи та уроків української мови. Даруймо нашим дітям та молоді всю благодать, щоб вони розвивали свої національні й культурні здібності. Будуймо солідарність між нами. Все те, що є цінністю для батьків, має бути важливим і для дітей. Найкращим завжди є особистий приклад.

Такі слова прозвучали 28 вересня в проповіді владики Аркадія Трохановського, глави Ольштинсько-Ґданської єпархії УГКЦ, під час врочистого богослужіння майже у переддень Покрови Пресвятої Богородиці, яка є покровителькою ольштинської пастви. Цього ж дня духовенство й віряни відзначили 45-річчя парафії у столиці вармінсько-мазурського регіону. Літургію владика відправив у співслужінні духовенства із сусідніх деканатів. Очільник єпархії кир Аркадій особисто →

Гурт «Сузір'ячко»

eprasa.pl dad7ce1c55

вітав гостей свята, серед яких були вармінсько-мазурський воєвода Радослав Круль, уповноважена маршалка Вармінсько-Мазурського воєводства у справах національних меншин Анета Бжиска, попередній уповноважений із тридцятирічним стажем Віктор Марек Лейк, почесна докторка Національного університету «Львівська політехніка», професорка Вармінсько-Мазурського університету Тереса Астрамович-Лейк, професорки Львівської політехніки Ярина Турчин і Ольга Івасечко та інші.

– Покликання нової парафії – це прекрасне свідчення віри душпастирів та всіх, для кого парафія стала Божим домом, – підкреслив у святковій проповіді владика Аркадій. – Храм, який побудовано зусиллям спільноти, – це повернення гідності переселенцям акції «Вісла», їхнім нащадкам та всім українцям.

У проповіді багато уваги було присвячено найменшій одиниці спільноти – родині.

– Сьогодні родини потребують доброго слова, слова підтримки й надії, щоб спільно боротися з різними життєвими труднощами, є потреба авторитету батьків. Єдність родини – це велика цінність. Вміймо будувати добрі відносини в наших родинах!

Першою знаковою датою для української греко-католицької пастви Ольштина й околиць став 1979 рік. Саме тоді було створено парафію Покрови Пресвятої Богородиці, офіційно – 26 листопада 1979 року. Першим парохом ольштинської церковної громади став уже покійний протоігумен чину святого Василія Великого отець Йосафат Романик, котрий формально був парохом до 1982 року. Потім – отці василіани Петро Кушка, Теодозій Янків, отець Ярослав Москалик і Станіслав Тарапацький. Нині ольштинську парафію очолює отець Іван Галушка.

У перші роки служби правилися в храмі отців Бернардинів на вулиці Виспянського. Тим часом громада й парохи весь час намагалися знайти спосіб мати власний храм. 1991 року за цю справу взявся наступний парох – отець Ярослав Москалик. Він, можна сказати, «виходив» ділянку під церкву на вул. Любельській і почав будову. У 1997 році, через пів століття після злочинної акції «Вісла», внаслідок якої на Вармію та Мазури депортовано понад 56 тисяч українців, греко-католицька громада з парохом отцем Станіславом Тарапацьким продовжила будівництво свого храму. Трьома роками пізніше в рідній, ще недобудованій святині, було відправлено першу літургію.

Друга дуже вагома (чи не найвагоміша) і, як дехто каже, запізніла дата, – це 22 січня 2021 року. В Ольштині тоді проведено чин архієрейського найменування нового єпископа Греко-католицької церкви в Польщі Аркадія Трохановського, а наступного дня відбулася єпископська хіротонія. Чин розпочався з двох декретів глави Української греко-католицької церкви Святослава: «Декрет проголошення отця д-ра Аркадія Трохановського єпископом УГКЦ» і «Декрет про призначення його першим єпархіальним єпископом новоутвореної Ольштинсько-Ґданської єпархії УГКЦ».

Храмове свято та ювілей ольштинської парафії стали нагодою для відзначення найактивніших будівничих храму. Владика Аркадій Трохановський нагородив Івана Смута та Романа Фараньчука медаллю святих Кирила та Мефодія за активну участь у побудові церкви. Потім відбувся чин малого освячення води, а на закінчення владика Аркадій Трохановський прочитав молитву за мир в Україні.

З невеликою концертною програмою виступив вокальний гурт «Сузір'ячко» під керівництвом Дарії Булки-Бзіль та дівоче тріо «ТоЯ». ●

eprasa.pl dad7ce1c55

Олександр ЛЮБЧИЧ
Фото з Вікіпедії

Життя, схоже на авантюрний роман

Коли чуєш прізвище Чайковський, перше, що спадає на думку, – це відомий російський композитор з українським корінням. Але був інший Чайковський, котрий теж мав українське коріння, однак на цьому їхня схожість і закінчувалась. Цей інший вів бурхливе, авантюрне життя, тричі змінював віру, мав декілька дружин, довгий час жив за кордоном, воював з Росією і був знайомий з турецькими султанами. Правда, під кінець життя з'явилось знову щось ніби спільне: обидва Чайковські покінчили життя самогубством (хоча відносно композитора це не доведено, як-то кажуть, справа темна). Але залишимо ці порівняння і відправимось в непересічну й цікаву наполеонівську добу. За тим іншим Чайковським.

Народження нашого героя, його непросте становлення

Так, саме в наполеонівську, бо народився Міхал або Михайло Чайковський в той час, коли Наполеон Бонапарт був першим консулом Франції, але ще не став імператором – 29 вересня 1804 року. Сталося це в містечку Гальчинець (зараз Гальчин) на Волині (нині Житомирщина). Батько – Станіслав – мав польське походження, мати – Петронеля – українське. Більше того, вона була правнучкою славнозвісного гетьмана часів Руїни Івана Брюховецького, а її прадіди були козаками. Один із них загинув, захищаючи Січ від російських загарбників в 1775 році. Діда по материнській лінії, Михайла Глембоцького, поранили під Бородіно, а потім, коли французька армія відступала, він віддав свого коня Наполеонові в бою на Березині. Врятував його від полону, чим гордився. Оригінальний був чоловік: тримав у своєму маєткові великий загін озброєних козаків і випускав власну газету, щоправда накладом в 20 екземплярів (напевно, для друзів і знайомих).

Глембоцький взяв опіку над хлопцем після смерті батька. Дід і мати із самого дитинства прививали йому любов до України. Михайло був єдиним сином у родині Чайковських, інші п'ятеро дітей – дівчата. Мати, за спогадами Михайла, всіма силами намагалася зробити з нього «козака і по духу, і по плоті». Були підібрані і відповідні вихователі: один із них навчав військової справи і велику частину своїх уроків хлопець брав, сидячи на коні. Інший «розповідав казки про знахарів і чародіїв, передавав козацькі перекази, показував в околицях урочища, де відбувалися різні битви, і співав козацькі пісні». А коли прийшов час отримати більш ґрунтовну освіту, то Михайла відправили в ліцей Джона Уолсея в Бердичеві. Останній вважався одним із кращих в імперії, бо його засновник був перед цим вихователем братів Олександра I. В ліцеї навчали військової справи та іноземних мов, поетики, географії, фізики й математики, а викладачі були підібрані талановиті, зокрема словесність викладав відомий письменник, автор байок Петро Гулак-Артемовський. Деякий час після Бердичівського ліцею хлопець навчався в одній із шкіл на Волині, а в 1825 році поїхав до Варшави.

Михайло Чайковський

В танцюючому й повсталому Царстві Польському

Згадуючи свої юнацькі роки після приїзду до Царства Польського (так називалась тоді російська частина Польщі), Чайковський пише у спогадах, що «Варшава тоді танцювала, а Краків молився». Він відразу ж як студент Варшавського університету із головою пірнув в суспільне й культурне життя головного польського міста, зблизився з поетами Адамом Міцкевичем і Юліушом Словацьким, став вхожим до будинку князя Адама Єжи Чарторийського і навіть до палацу великого князя Костянтина Павловича, який був тоді намісником Польщі. Останній познайомив Михайла зі своїм братом – імператором Олександром I – під час його приїзду до Варшави. Тому юнак явно сподобався, бо він запропонував Михайлу переїжджати до столиці, обіцяючи придворне звання камер-юнкера. Чайковський відмовився. А коли в листопаді 1830 року вибухнуло антиросійське повстання у Польщі, то відразу ж приєднався до нього: почав створювати загони з українців, взяв участь у бойових діях, отримав військове звання поручика і нагороду – Золотий хрест «Virtuti Militari». Повстанням була охоплена не лише Польща, а й значна частина Білорусі та Правобережна Україна, а його учасники воювали під прапором, на якому були слова «W imię Boga, za naszą i waszą Wolność!» (В ім'я Бога, за нашу і вашу свободу!). Гасло лишилось в історії як приклад братерства в боротьбі з деспотією, але саме повстання у серпні 1831 року потерпіло поразку. Багато поляків (в першу чергу, шляхтичі) опинилися в еміграції. Серед них і Михайло Чайковський, майно якого конфіскували, а його самого оголосили «persona non grata» (небажаною особою) в імперії.

В «місті емігрантів» Парижі: літератор і шпигун

Париж, як і Лондон, був містом, що приймало усіх скривджених. Для Чайковського, який опинився у Парижі, «ідея незалежної Польщі, без сумніву, була другорядною справою». Так вважає польський історик літератури Зиґмунд Швейковський. І додає, що ця ідея «нерозривно пов'язана з ідеєю вільної України, і без неї повністю втрачала для ньо-

eprasa.pl dad7ce1c55

го привабливість і сенс. Провідною ідеєю Чайковського було воскресіння Запорізької Січі, старої козацької України». Те, про що йому розповідали в дитинстві дід і мати, міцно закарбувалося в пам'яті і звало до справи визволення України від самодержавної Росії. Польське повстання, до якого він приєднався, потерпіло поразку, але не вбило в ньому бажання продовжувати боротьбу. Оскільки можливостей для неї в той час не було, то він звернувся до минулого, став писати літературні праці, в яких відтворював героїчне й трагічне минуле України. В 1837 році з'явились, щоправда на польській мові, «Powieści kozackie» («Козацькі повісті»), а в наступні роки інші книги – оповідання, повісті й романи. Найвідоміші серед них – «Hetman Ukrainy» (про Івана Виговського) і «Wernyhora» (про гайдамацьке повстання 1768 року). Останній твір зацікавив Тараса Шевченка, котрий взяв використану Чайковським тему для написання поеми «Гайдамаки». Наш герой, завдяки творам, став одним із засновників так званої «української школи» в польській літературі, бо своїм серцем він залишався з Україною.

Але хто знає, чи пам'ятали б Чайковського, якби він обмежився тільки літературою? В душі – авантюрний, він поринув у світ карколомних пригод, які виділили його серед сучасників. В 1841 році за дорученням готелю «Ламбер» (в якому знаходився польський уряд в еміграції) Чайковський відправився на Балкани. Там взяв участь у створенні розгалуженої шпигунської мережі (так званого «Східного агентства»), а наступного, 1842 року – в організації державного перевороту в Сербії. Метою цих дій було послаблення впливу великих держав (в першу чергу, Російської імперії) і поступове звільнення слов'янських народів. Не забував Чайковський і про Україну: за деякими свідченнями, в 1845 році він намагався підняти повстання проти царизму. Історик Микола Костомаров згадує, що основою для написання програмного документу Кирило-Мефодіївського братства – «Книги буття Українського народу» – послужив твір одного з «емігрантів з України». Цим емігрантом, на думку дослідників, був саме Михайло Чайковський. Шеф Окремого корпусу жандармів, граф Олексій Орлов доповідав цареві, що волелюбні ідеї потрапляють в Україну через емісарів, «керівник яких, Чайковський, перебуває в Константинополі». В Константинополь (турецький Стамбул) останній перебрався, рятуючись від можливої видачі Росії, котра вимагала цього у Франції.

В Османській державі: проти Росії – за визволення України

Окремі випадки союзів українських козаків з Туреччиною були недовговічними через відмінність у вірі, житті і прагненнях обох сторін. Чайковський не тільки попросився на службу до султана, але й погодився прийняти іслам і навіть змінив ім'я. Сталось це 18 грудня 1850 року: з'явився Мехмед Садик-паша. «Садик» – значить, «вірний, правдивий», хоча він не був вірним і правдивим до кінця, бо мав намір скористатися підтримкою Туреччини для визволення України від російського гніту. Становище, яке склалося в Європі, сприяло цьому: назрівала Кримська війна. Чайковський розпочав переговори з урядом Туреччини про створення козацьких формувань. Йому надали таку можливість, і вже в наступному році з'явилися перші козацькі формування, спочатку з українців, до яких долучилися поляки, болгари, румуни, угорці, турки і навіть євреї. Чайковський особисто розробив моделі їхніх одностроїв і закупив арабських рисаків. 20 жовтня 1853 року було офіційно створено «Полк козаків оттоманських», збільшений до дивізії, а потім – до корпусу. 23 січня 1854 року козаки склали присягу султанові. Чайковський очолював їх під час бойових дій – допоміг зняти облогу з міста Сілістри на Дунаї, зайняв Бухарест (в лютому 1854 року) і був призначений губернатором Румунії. Його вояки зайняли позиції на річці Прут й готувалися до боїв із росіянами. Проте внаслідок інтриг Австрії, яка вимагала вивести козаків, султан Абдул-Меджид наказав Чайковському це зробити. Він нагородив його найвищим військовим званням – «беглербея», Туреччина та її союзники – орденами, про нього писала європейська і навіть американська преса, але справу визволення України було поховано. Остання крапка в цій справі була поставлена закінченням Кримської війни у 1856 році.

Потрібно згадати, що в цей же час Чайковський розпрощався зі своїм найкращим другом – Адамом Міцкевичем. Найвідоміший польський поет-романтик приїхав у Константинополь, щоб взяти участь у створенні військових частин для боротьби з Росією. Він зупинився у Чайковського, але майже відразу захворів на холеру, яка лютувала в місті. Обставини його несподіваної хвороби до кінця так і не з'ясовані, але 26 листопада 1855 року Міцкевич помер. Це був тяжкий удар для Чайковського. Іншим тяжким випробуванням стала участь в підготовці державного перевороту після смерті Абдул-Меджида. Змову розкрили, і Чайковському загрожувало тяжке покарання. Не залишалося іншого виходу, як через посла Росії графа Миколу Ігнатьєва звернутись до царя з проханням про амністію та дозвіл повернутися на батьківщину. 28 серпня 1872 року він його отримав.

В Україні: останні роки життя, закінчення земного шляху

Життя в еміграції, на чужині здавалося Чайковському справжньою мукою, але й повернення в Україну його не покращило. В минулому він три чи чотири рази одружувався, але дружини повмирали одна за одною. Мав двох синів і двох дочок, які жили в різних країнах – Австрії, Росії й Туреччині, але з ними не бачився. Остання дружина, гречанка Ірина Теосколло, була набагато молодшою від 70-річного Чайковського. Вона народила доньку, хрещеним батьком якої став імператор Олександр II, котрий надіслав багаті дарунки. Чайковський втретє поміняв віру, став православним, придбав маєток – село Бірки на Чернігівщині, писав твори й спогади. Але чи був він насправді щасливим? Напевно, ні, бо людське щастя – недовговічне, і знаходити його у буднях дано не кожному. «Дивна історія, – із гіркотою писав він в одному з листів, – Кирило Розумовський з пастуха індиків став гетьманом України, а Міхал Чайковський з командувача козаками перелицювався на пастуха індиків». Молода дружина невдовзі покинула його і втекла з коханцем. Чайковський доживав свої дні в селі Пархимів на Чернігівщині із джурою, після смерті якого, в стані депресії – в ніч із 17 на 18 січня 1886 року – покінчив життя самогубством. Але всупереч цій останній трагічній ноті Чайковський прожив своє життя не даремно: його пам'ятають в Україні – незалежній державі, про яку він мріяв. ●

eprasa.pl dad7ce1c55

Адам ВЄВЮРКА
Текст написано бесідом села Нова Весь
Фото надав автор статті

Талергоф нас не ділит

11 жовтня в Рицерской академії в Лігниці мала місце стріча з проф. д-ром габ. Петром Шлянтою. Темом стрічи била 110-та річниця існуваня табору в Талергофі. Професор є працівником історії на Варшавским університеті, а тепер директором Науковой станиці Польской академії наук у Відні. Він займає ся головні темою І Світовой війни та Польщею, Німеччиною та Австро-Угорщиною у 19 і 20 ст. Є співавтором підручників шкільних та книжок, між іншим, «Вільгельм II – остатній з Гогензоллернів», «Таненнберґ 1914», «Полякожерца», «Вроґовє Жеши», «Цісар Вільгельм II і Поляки 1888-1918», а в приготованю є «Ґорліце 1915». Тема того викладу – то «Obóz w Talerhof. Represje wobec Łemków na tle polityki narodowościowej Austro-Węgier w latach 1914-1918».

Талергоф – то тема, котра, з одноку боку, будит наши сизи в очах вшитких лемків-русинів, а, з другого боку, будит емоції, котри, на жаль, нас хцут поділити. А ми, в котрих є любов до Лемковини і Київской Руси, того не хцеме. Історія має барз дуже стран, лем од нас залежит в котру страну будеме писати. Дай Боже, што разом. Організатором бив Музей в Лігниці та Talerhofski Komitet, який очолює Андрій Перегрим. Пане Андрію, дякую за мудру для вшитких лемків-русинів ініціативу. По доповіді пана професора виступив ансамбль Łemkowski Zespół Kameralny «Kwitoczok» z Państwowej Szkoły Muzycznej im. F. Chopina w Legnicy. На жаль, я єм того юж не видів. А што я єм почув на стрічи з професором – то кус напишу. Історія в векшости не є чорно-біла, хоц, колі гнеска ся смотриме на війну росийско-українску, то ворог зла є лем єден, то тот в москві.

А тепер поверну до викладу. Талергоф є єдном найвекшом трагедійом лемків-русинів. Табор почав діяти 4 вересня 1914 рока в Талергофі, при місті Ґрац в Австрії, тоді Австро-Угорщини. Він діяв до кінця 1917 рока. До гнеска тот табір є символом терпіня лемків-русинів, хоц не до кінця, бо ціж мешканці Перемищини потерпіли. Професор на початку барз гарді вказав себе, як лемка з Лоси. Дякуєме, што є такі відомі лемки. Професор вказав, што до табору попали люде часто припадково, што малі судові справи з нелемками (поляками і жидами), што не знали німецкой чи мадярской мови, колі війскові з армії австро-угорской запитували о дорогу. Навіт не частуваня вояка австрійського папіросом било знаком, што він за російом. За словами професора, між іншим, «Talerhof – to do dziś symbol martyrologii Rusinów. Wśród ofiar obozu znaleźli się m.in. oskarżeni o moskalofilstwo przodkowie Łemków, którzy dziś stanowią jedną z mniejszości etnicznych Dolnego Śląska. Так wyglądała polityka narodowościowa Austro-Węgier, jakie represje w jej wyniku spotkały żyjącą na terenie Galicji ludność rusińską». А тепер цитат:

«I wojna światowa wstrząsnęła monarchią habsburską i ostatecznie doprowadziła do upadku tego wielonarodowego imperium. Już przed wybuchem Wielkiej Wojny multietniczna i multiwyznaniowa, granicząca z Rosją Galicja, była terenem intensywnej walki wywiadów. Z jednej strony państwo carów na różne sposoby forsowało tam prawosławie, negowało odrębność narodową Ukraińców i wspierało środowiska prorosyjskie, z drugiej zaś austro-węgierskie władze wojskowe podejrzewały całą ludność rusińską Galicji o prorosyjskie sympatie». Барз цікаве, што доповів пан професор, што найгірши билі мадяре. Як єден лемко в спогадах написав, што то Гуни.

Думам, што тота сумна історія не повинна нас ділити, лем будувати правду ціж в квестії Талергофу. Там гинулі люде, котри за москальскі пінязі друкувалі ґазету «Лемко», але з другой страни, вірили в лемківскій світ. Але векшіст – то билі люде, котри за злочин малі в собі, што зналі кирилицю І тоту саму віру малі лемки, котри вірили в єдніст з традиційом церковном і культурном Київской Руси-України. І я з того світа дякую за доповід Пана Професора та запрошиня од Пана Андрія Переґрима. ●

PRE
LEK
CJA
OBÓZ W TALERHOF.
REPRESJE WOBEC ŁEMKÓW NA TLE POLITYKI NARODOWOŚCIOWEJ AUSTRO-WĘGIER W LATACH 1914-1918
Wykład prof. dr. hab. Piotra Szlanty
Uniwersytet Warszawski
KONCERT
ŁEMKOWSKIEGO ZESPOŁU KAMERALNEGO "KWITOCZOK"
Zespół Szkół Muzycznych
im. Fryderyka Chopina w Legnicy
11 PAŹDZIERNIKA 2024
GODZ. 18:00
MUZEUM MIEDZI W LEGNICY
Akademia Rycerska
ul. Chojnowska 2

eprasa.pl dad7ce1c55

СПОМИН

Павло ЛОЗА
Фото з сайту Перемисько-Варшавської архиєпархії УГКЦ

Владика Василь Медвіт

(1949-2024)

Ігор Медвіт народився 23 липня 1949 року в Перемишлі у сім'ї Івана та Марії. Окрім сина, подружжя мало дочку. Під час війни батьки єпископа врятували від загибелі єврейську дівчинку, доньку батькового приятеля, за що наприкінці 80-х років отримали медаль «Праведник народів світу». Це почесне звання присуджує Ізраїль тим, хто в роки II Світової війни рятував євреїв від знищення на території Європи, окупованій нацистами.

Від малку Ігор Медвіт виростав у атмосфері поваги до інших національностей, а водночас – патріотичній.

«Відкритий до людей, вихований, талановитий, освічений», – так згадують майбутнього єпископа перемишляни, які з ним росли. Також розповідають, що він брав активну участь у громадському житті місцевої спільноти, зокрема у театральному гуртку, церковному хорі та хорі, який вела Ярослава Поповська.

Кілька років Ігор Медвіт був членом Українського чоловічого хору «Журавлі».

Завершивши середню школу в Перемишлі, навчався на факультеті ветеринарії у Любліні. Хоча мав вищу освіту і міг працювати за фахом, вирішив обрати інший шлях.

У грудні 1978-го у віці 29 років Ігор Медвіт вступив до монастиря отців василіан у Варшаві. Прийняв монаше ім'я Василь. Богословську освіту здобував у Варшавській духовній семінарії та Папському університеті в Римі.

1984 року був висвячений на священника святим папою Іваном Павлом II. Після свячень продовжував навчання у Римі.

Повернувшись до Польщі, у 1986-1989 роках був душпастирем українських парафій у Банях-Мазурських і Круклянках, після чого 1989 року його призначено протоігуменом Василіанської віцепровінції Покрови Пресвятої Богородиці у Польщі.

П'ятьма роками пізніше, 30 березня 1994 року, був уже номінований єпископом-помічником Львівської архиєпархії УГКЦ і титулярним єпископом єпархії Адріане. 12 липня 1994-го у Львові в архикатедральному соборі святого Юра відбулася єпископська хіротонія.

Наприкінці 1996 року Апостольський престол призначив владику Василія апостольським візитатором для вірян Греко-католицької церкви в Казахстані та Середній Азії.

Декілька разів на рік єпископ приїздив до Казахстану, зустрічався там із вірними, місцевою владою, допомагав становленню церковного й загалом духовного життя, сприяв відродженню національної самосвідомості українців.

У 1997 році Синод єпископів УГКЦ призначив його екзархом Києво-Вишгородського екзархату з осідком у Києві. За майже дворічний термін свого служіння владика Василій разом зі своїм протодияконом Михайлом Продиусом об'їздив майже всі греко-католицькі громади й парафії. Місцем свого постійного служіння владика Василь обрав храм святого Миколая Чудотворця на Аскольдовій могилі. У 1997-1998 роках єпископ піклувався про реставрацію церкви на Аскольдовій могилі. 22 травня 1998 року він разом із блаженнішим Любомиром Гузаром освятив відреставрований храм.

Окрім того, владика Василь Медвіт покликав отців Чину святого Василія Великого повернутися до Києва, виділивши їм ділянку для побудови монастиря на Львівській площі на тодішній вулиці Смірнова-Ласточкіна. Освячення ж самого монастиря відбулося у 2002 році. Владика також став першим будівничим Патріаршого собору УГКЦ Воскресіння Христового на лівому березі Дніпра в Києві.

У 2005 році, після перенесення осідку Глави УГКЦ до Києва, Блаженніший Любомир Гузар призначив владику Василія своїм єпископом-помічником. А у березні 2009 року владика Василій став єпископом-помічником Донецько-Харківського екзархату УГКЦ. Служіння його на сході України тривало аж до його зречення з уряду у 2013 році.

Владика Василь повернувся до Варшави в монастир отців василіан. Там долучився до щоденного служіння місцевій монашій спільноті й парафіянам.

Помер єпископ-емерит Василь Медвіт 12 вересня 2024 року на 76-му році життя після тривалої хвороби. Владика відійшов у вічність в монастирі отців василіан у Варшаві.

«Сьогодні сумує Київ, сумує Харків, але, мабуть, радіє владика, бо його хресний шлях уже завершився. Він уже стоїть перед Божим обличчям на небесах», – так висловився Блаженніший Святослав Шевчук. Глава Української греко-католицької церкви встиг відвідати владику Василя Медвіта у Варшаві за кілька годин до його смерті.

Похорон єпископа відбувся 24 вересня в Перемишлі. Його поховано в родинній могилі на цвинтарі, розташованому на вул. Словацького.

***

Підготовлено на основі церковних сайтів, зокрема сайту Синоду єпископів УГКЦ.

eprasa.pl dad7ce1c55

ОГОЛОШЕННЯ

Українське історичне товариство у Польщі повідомляє, що, незважаючи на труднощі, спричинені пандемією та нинішньою російсько-українською війною, ми продовжуємо роботу над проєктом

«Живі в нашій пам'яті – віртуальний український некрополь у Польщі».

У цей спосіб хочемо віддати честь і шану тисячам українців, які працювали на благо своєї нації. Могили цих дочок і синів українського народу, часто забуті, поруйновані, залишені без опіки, заростають кущами та травою. Тільки невелика частина з них упорядкована й описана. Тому ми як спадкоємці діянь цих славних осіб маємо обов'язок вшанувати їх та місця їхнього вічного спочинку.

На сьогодні ми створили інтернет-сторінку, на якій уже вказано інформацію, зокрема фотографічну, про частину могил видатних українців. До цього долучено біографічну довідку про поховану особу та історичний нарис для кращого розуміння періоду, у якому ці українці жили. Усі дані можете перевірити на сторінці проєкту **ukrainskanekropolia.org**.

Минулого року ми також запустили українську версію сайту **ukrajinskyjnekropol.org**, щоб надавати інформацію про відомих українців, похованих у Польщі, для україномовних осіб в усьому світі. Зараз ведемо роботи з пошуку чергових могил та публікуємо інформацію про них на обох сайтах. На жаль, фінансові ресурси, які ми мали, вичерпалися. Вони були спрямовані, щоб відшкодувати витрати на польову роботу, переклад і розробку текстів та їхнє розміщення на сайтах. Тому, виходячи з позиції важливості цього проєкту для нас і наступних поколінь, звертаємося до всіх із проханням фінансово його підтримати. Розуміємо, що зараз потрібна допомога Україні, але не можемо забувати про наше минуле, яке хоче у нас вкрасти путінська росія.

Пані та панове, допоможіть реалізувати цей проєкт, зробивши фінансову пожертву на банківський рахунок:
Ukraińskie Towarzystwo Historyczne w Polsce, 03-614 Warszawa, ul. Kościeliska, Poland
– з приміткою: **«Na działalność statutową – żywi w naszej pamięci».**
Номер рахунку: **36 1440 1387 0000 0000 1310 6525**
Для платежів з-за кордону: **BIC (SWIFT): BPKOPLPW** **IBAN: PL 36 1440 1387 0000 0000 1310 6525**
Назва банку: **PKO Bank Polski SA.** Адреса банку: **PKO Bank Polski S.A., 02-515 Warszawa, ul.Puławska 15**

Реалізація нашого проєкту буде неможлива без Вашої фінансової підтримки. Збережімо пам'ять про всіх наших заслужених діячів!

Професор Роман Дрозд, голова УІТуП

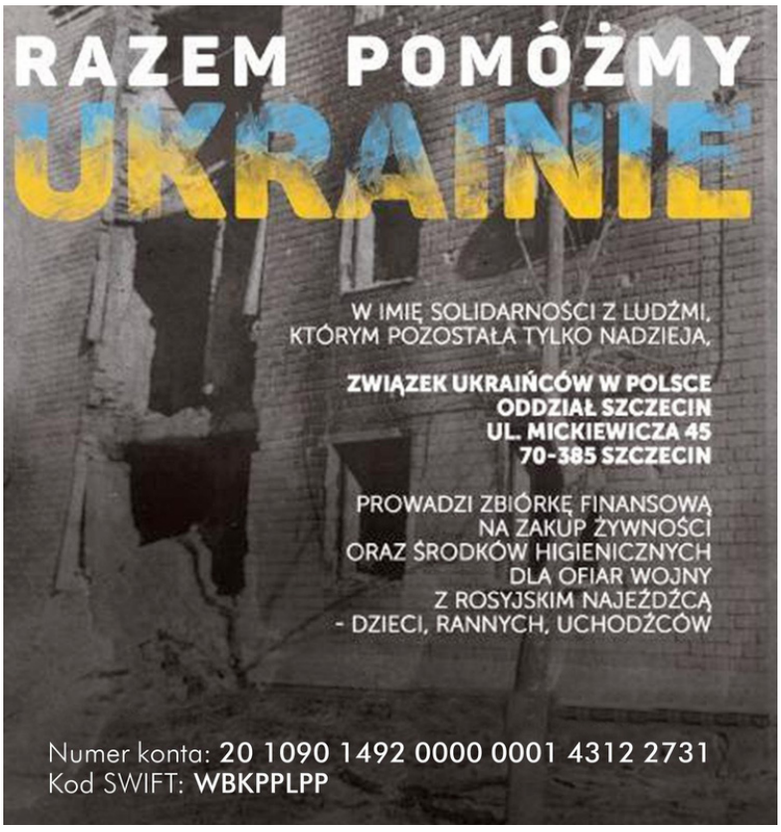

- **ЗАПРОШУЄМО НА БЛАГОДІЙНУ МАЛАНКУ 2025 у КОШАЛІНІ**
  11 січня 2025 року (субота)
  початок: **20:00**
  KLUB PODCHORĄŻEGO CSSP
  (ul. Wojska Polskiego 66, Koszalin)
  До танцю гратиме ансамбль «Гопак» з Ольштина
  Допомога воюючій Україні!
  Детальніша інформація та резервація місць за номерами телефонів:
  94/ 342 64 70 (домівка ОУП),
  тел. моб. 884 994 009, 609 856 353.
  КІЛЬКІСТЬ МІСЦЬ ОБМЕЖЕНА!

  Щиросердечно запрошує кошалінський гурток ОУП

- **Будівельна ділянка в Перемишлі, на якій розташовано торговий павільйон, котрий віддаю в оренду. Тел. 504-450-652 (дзвонити з 18:00 до 21:00).**

eprasa.pl dad7ce1c55

ВІДІЙШЛИ

21 жовтня, напередодні свого 105-річчя,
відійшла у вічність наша найдорожча
Мама, Бабуся і Прабабуся

св. пам. Лариса Мацеєвич

Народилась у родині біженців під час повернення із заслання до рідного села Гонятин на Холмщині. Як і всі українці, у 1947 році Вона була вигнана з рідної землі разом із чоловіком Володимиром та донькою Анісею й оселилася в селі Пілаки на Венґожевщині. До останніх днів наша Лариса була активною учасницею церковно-суспільної громади.
Її життєвий шлях був символічним для цілого покоління українців у Польщі.
Зі світлої пам'яті Ларисою прощаються донька Аніся, онуки та правнук, а також уся родина та друзі в Польщі, Україні та Канаді.
Вічна Їй пам'ять!

З сумом прийняли ми вістку, що після довгого життя подалась до Бога на вічний спочинок близька нам

БЛ. ПАМ. ЛАРИСА МАЦЕЄВИЧ

Мама нашої приятельки Аніти.
Бракуватиме нам життєво мудрої,
зичливої і лагідної Людини.

З усією родиною Пані Лариси розділяємо смуток і жаль.

Наталя та Іван Кравчуки з дітьми

ОГОЛОШЕННЯ

УВАГА!

Повідомляємо, що з нового року вартість газети «Наше слово» змінюється. Збільшення витрат на друк, щорічне збільшення витрат на висилку, підвищення мінімальної заробітної плати, інфляція змушує видавця підвищити ціну за один примірник тижневика на 2 злотих у 2025 році (зараз це 5 злотих за один примірник). Нагадаємо, останнє підвищення відбулося у 2021 році.

Гурток ОУП в Ольштині, Державна музична школа імені Фридерика Шопена в Ольштині та Міжшкільний пункт навчання української мови в Ольштині запрошують учнів початкових та середніх шкіл на

XXI Огляд української співаної поезії та авторської і сучасної пісні,
присвячений Тарасові Шевченку.

Захід відбудеться **30 листопада 2024 року** в концертній залі музичної школи (вул. Костюшка 39). Заявки на бланку зголошень слід надсилати до 10.11.2024 на електронну пошту: godki14@wp.pl. Більше інформації – за тел. 506 941 162 (Петро Табака).

ЖИВІ В НАШІЙ ПАМ'ЯТІ

Наближається час, коли ми будемо відвідувати могили наших близьких і друзів. При цьому не можемо забувати про померлих священиків, активістів, вчителів, керівників колективів, військовослужбовців та всіх, хто працював на благо нашої громади. Віддайте їм шану, сфотографуйте могилу, додайте коротку інформацію про померлого, а також місце розташування могили, та надішліть на адресу: **savi1985@wp.pl**.
Отримані фотографії будуть розміщені на сайті проєкту «Живі в нашій пам'яті».

Українське історичне товариство в Польщі

Увага, юні футболісти!

Повідомляємо, що 9 листопада в Ельблонзі відбудеться **26-й футбольний турнір українських дитячих команд**. Зголошення та детальна інформація – за тел. 787 141 769.

Організатори

Наше Слово **Adres:** Redakcja "Nasze Słowo", ul. Kościeliska 7, 03-614 Warszawa, tel.: **biuro redakcji** – tel./fax 22 677-88-10, +48 510-162-854, redaktor naczelny – 22 677-88-11, sekretarz redakcji – 22 677-84-46, redakcja – 22 677-84-45. **E-mail:** redakcja@nasze-slowo.pl, prenumerata@nasze-slowo.pl, ogloszenia@nasze-slowo.pl Internet: www.nasze-slowo.pl **Kolegium Redakcyjne:** Piotr Tyma, Paweł Łoza, Tetiana Daniuczenko, Anastazja Krawczuk. **Zespół redakcyjny: pełniący obowiązki redaktora naczelnego** – Paweł Łoza, **sekretarz** – Tetiana Daniuczenko, **redaktorzy** – Igor Szczerba (Warszawa), Anna Winnicka (Koszalin), Grzegorz Spodarek (Kętrzyn), redaktor stylistyczny – Anna Russu, redaktor techniczny – Olga Michaluk, **biuro redakcji** – Katarzyna Stepan. **Współpracownicy:** Anastazja Krawczuk (Warszawa), Stefan Migus (Olsztyn), Piotr Andrusieczko (Kijów), Ludmiła Łabowicz (Białystok), Olena Humeniuk (Kijów), Adam Wiewiórka (Legnica), Daryna Popil (Warszawa), Władysław Graban (Krynica Zdrój), Piotr Wirchniański (Gładyszów).
Wydawca: Związek Ukraińców w Polsce, ul. Kościeliska 7 03-614 Warszawa, tel.: 22 679-96-77 (sekretariat), E-mail: sekretariat@ukraincy.org.pl, biuro@ukraincy.org.pl Internet: http://ukraincy.org.pl **Fotoskład:** Redakcja „Nasze Słowo" **Druk:** Drukarnia „Efekt". Nakład 2000 egz. Pismo dofinansowano ze środków budżetu państwa Związek Ukraińców w Polsce, ul. Kościeliska 7, 03-614 Warszawa.
Konto bankowe dla wpłat w PLN: 47 1160 2202 0000 0000 5515 6292
Konto bankowe dla wpłat w EURO, CAD: IBAN: PL47 1160 2202 0000 0000 5515 6292 BIC/S.W.I.F.T.: BIGBPLPWXXX Bank Millennium S.A., ul. S. Żaryna 2a, 02-593 Warszawa,
Konto bankowe dla wpłat tylko w USD: IBAN: PL20 1160 2202 0000 0000 5515 6196 BIC/S.W.I.F.T.: BIGBPLPWXXX Bank Millennium S.A., ul. S. Żaryna 2a, 02-593 Warszawa.

Poglądy autorów publikacji nie zawsze są zbieżne z poglądami redakcji. Za wiarygodność faktów odpowiadają autorzy. Redakcja nie zwraca tekstów nie zamówionych oraz zastrzega sobie prawo ich redagowania, skracania i zmiany tytułów. Koresponduje z czytelnikami tylko na łamach tygodnika. Rozpowszechnianie materiałów z „Naszego Słowa" wyłącznie za zgodą redakcji. Za treść ogłoszeń i reklam redakcja nie ponosi odpowiedzialności.

„Nasze Słowo" dostępne jest w oddziałach Poczty Polskiej, w wybranych EMPiK-ach oraz w wydaniu internetowym www.eprasa.pl/news/nasze-slowo.

Publikacje wyrażają jedynie poglądy autora/ów i nie mogą być utożsamiane z oficjalnym stanowiskiem Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji. Статті виражають точку зору авторів і не можуть уособлювати офіційну позицію Міністра внутрішніх справ та адміністрації.

eprasa.pl dad7ce1c55

УКРАЇНСЬКИЙ ФЕСТИВАЛЬ

48. JARMAROCK FEST

15-16 XI 2024

KLUB B90, GDAŃSK

KALUSH ORCHESTRA

ВІЙСЬКОВО-МУЗИЧНИЙ ЦЕНТР СУХОПУТНИХ ВІЙСЬК ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

RVAŃ HANNA & ВИРІЙ EFIR KRAMBABULA KRYVODA SANYA PELYKH

Супровідні заходи:

FORUM FEST

ARTBOX

КВИТКИ:

https://turnup-tickets.pl/48jarmarock

FB: JarmaRockFEST

Patronat honorowy: Konsulat Ukrainy w Gdańsku

Organizatorzy: Związek Ukraińców w Polsce Oddział Pomorski; Navpaky Teatr; Tynka

Partnerzy: B90; Moonphase studio film production; GremiPersonal; Weselnianka; Majsternia; Pierogi Lwowskie

Dofinansowano ze środków: Gdańsk; Województwo Pomorskie; Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji

Sponsor: Energa Grupa Orlen

Patronat medialny: Radio Gdańsk; Наше Слово; trojmiasto.pl; ua.pl; НАША ПОЛЬЩА

eprasa.pl dad7ce1c55